



TARIM, GIDA & HAYVANCILIK 2023

SEKTÖR TOPLANTISI 31 EKİM 2013 İSTANBUL

SONUÇ RAPORU



Altın Sponsor



Bronz Sponsor



Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 | Stratejik Lokomotif Sektörler

**TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023
SEKTÖR TOPLANTISI
(GEÇİCİ) ÖZET RAPORU**

TASAM'ın girişimi ile T.C. Cumhurbaşkanlığı Manevi Himayelerinde başlatılan ve 6 yıldır devam eden "Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023" projesi çerçevesinde 6 ana tema altında toplanan Makro Öngörülerin tamamlanması üzerine, Türkiye'yi 2023 hedeflerine ulaştıracak **10 Stratejik Lokomotif Sektör** belirlenmiş, çalışma ve eylem planı çıkarılmıştır. **Tarım Gıda ve Hayvancılık 2023** çalışmaları kapsamındaki Sektör Toplantısı **31 Ekim 2013**'te **İstanbul** Bayrampaşa'daki Titanic Business Hotel Europe'da yapıcı ve samimi bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

TASAM tarafından "sektör aktörlerine" yönelik düzenlenen ve tarım - gıda - hayvancılık politikalarında meydana gelen değişim ve gelişmelerin ayrıntılı şekilde irdelendiği Toplantı'da; "Tarım Sektöründe İnovasyon, İnsan Kaynağının Dönüşümü ve Rekabetçi Kurumsal Kapasite 2023", "Tarım Gıda ve Hayvancılıkta Dış Kapasite İnşası 2023 (Orta Doğu, Yakın Asya ve Afrika)", "Tarımda Markalaşma ve Özgün Ürünler 2023", "Bölgesel Kalkınma Projeleri (GAP, DAP, DOKAP, KOP vb) Potansiyel ve Fırsatlar", "Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği - AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye", "Biyo - Çeşitlilik ve GDO'lu Ürünler, Arz ve Gıda Güvenliği 2023", "Kırsal Kalkınma, Çok Boyutlu Üretim Güvenliği 2023", "Et, Süt ve Su Ürünleri, Perspektif 2023", "İklim Değişiklikleri; İklim Biliminin Geliştirilmesi", "Çok Boyutlu Bölgesel Öngörüler, Fırsat ve Risk Senaryoları 2023", "Çin, Hindistan, Rusya ve Brezilya; Rekabet ve Fırsatlar 2023", "Türk Tarımının Model Rolü", "Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller", "Tarımsal Üretim ve Pazarlamada Yeni Perspektifler" şeklinde ifade edilen 13 başlık üzerinde durulmuştur.

TASAM Başkanı **Süleyman Şensoy**'un moderatörlüğünü yaptığı Sektör Toplantısı'nın konuşmacıları; İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Dilek Heperkan**, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Fahri Bayiroğlu**, Gaziantep Üniversitesi Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Selahattin Bekmez**, İstanbul Aydın Üniversitesi Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Şükrü Karataş**, Doç. Dr. **Gökhan Özertan**, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Uzmanı **Dr. Suat Yılmaz**, Ege Üniversitesi Öğretim Üyesi **Arif Behiç Tekin**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Öğretim Üyesi **Necla Öykü İyigün**, Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi **Ramazan Çakır**, Mevlana Kalkınma Ajansı Yetkilisi **Arif Köseoğlu**, Emanetçiler Derneği Yetkilisi **Arif Şen**, Konya Ticaret Odası Yetkilisi **Hasan Hüseyin Motuk**, Tarım Ekonomisi Uzmanı **İsmet Şeker**, İstanbul İl Özel İdaresi Yetkilisi **Sadettin Çakır**, Özel Sektör Temsilcisi **Salih Bulancak** ve Ziraat Mühendisi **Tülin Aysan** olmuştur.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 SEKTÖR TOPLANTISI SONUÇ RAPORU



Bakanlık temsilcileri ve çok sayıda akademisyen ile kurum, sektör ve medya temsilcilerinin katılımı ile interaktif bir ortamda gerçekleştirilen Toplantı'da planlanan konular, programa uygun olarak tüm yönleri ile ele alınmıştır. Toplantı sırasında ortaya konan görüşler aşağıda özet olarak sunulmaktadır.

Stratejik Lokomotif Sektörler içinde **Tarım, Gıda ve Hayvancılık 2023** çalışmaları, kaynakların etkin kullanımı ilkesine direkt vurgusu ile en başta gelmektedir. Geniş bir etki alanı alanına sahip olması nedeniyle tarım politikaları, ülkelerin siyasal, ekonomik ve sosyal politikalarının en önemli unsuru konumundadır. Tarım sektörünün temel hedefi ise **üretim, arz ve gıda güvenliğidir**.

Dünyanın bütün ülkelerinde **beslenme, gıda ve sağlık** konuları önem sıralamasında ilk sırayı oluşturmakta "**sürdürülebilir gıda güvenliği**" ise hayati bir konsept olarak karşımıza çıkmaktadır. Brezilya, Çin, Hindistan ve Rusya özelinde tarım gıda ve hayvancılık politikalarında izlenen yöntem ve stratejiler oldukça anlamlıdır. Brezilya, bilimsel tarım çalışmaları ve **devlet - özel sektör - sivil toplum kuruluşları uyumu** sayesinde oluşturduğu politika ile Afrika'da toprak geliştirmenin yanı sıra toprak ıslahını da sağlamaktadır. Brezilya'nın Afrika açılımındaki temel dinamik olan tarımsal araştırmaların yanı sıra Çin örneğinde gerçekleştirilen "going-out" (dışa açılma) stratejisi ve diğer benzeri uygulamalar, Türkiye'nin de ilerleme yolunda öncelikle **tarımsal araştırmalara ve dışa açılma politikalarına** ağırlık vermesinin gereğini ortaya koymaktadır.

Tarımın iki önemli etmeninin **su ve ışık** olduğu unutulmadan **ar-ge çalışmalarına** ağırlık verilerek, çiftçilerin modern ve yüksek teknolojiye kaydırılması gerekmektedir. **Tarımsal danışmanlık ve çiftçilerle saha görüşmeleri** konusuna da ağırlık verilerek bu anlamda envanter çalışmalarının ciddi şekilde tutulması da büyük önem taşımaktadır. Hâlihazırda bölgesel kalkınma eksikliğinden kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Ancak temel çözüm; ar-ge çalışmalarına ve teknolojik altyapıya ağırlık verilmesinden geçmektedir. Bu bağlamda tüm dünyadan **bilimsel tarım çalışmalarına** ağırlık veren isimlerin toplanarak **çok yönlü ve inovatif** çalışmalar yapması bir öneri olarak değerlendirilebilir. Tarım stratejik bir sektör olduğu için kendi kendine yetiyor olmak ve sürdürülebilir gıda güvenliği üzerinde ısrarla durulmalıdır. Bu konularda **inovatif tedbirler alınması** ve çözüm yolu olarak **insan kaynağı niteliğinin dönüşümü** de son derece önemlidir.

Tarım politikaları paralelinde ilgilenilmesi gereken öncelikli konular arasında **eğitim faaliyetleri** gelmektedir. Yükseköğretim kurumlarında, veterinerlik fakültesi açma girişimlerinde artış gözlemlenmektedir. Oysa sürdürülebilir gıda politikası açısından **veterinerlik fakültesi sayısının azaltılması** gerekmektedir. Öte yandan **bürokrasi ile üniversite arasında da güçlü ilişkiler kurulması** gerekmektedir. Projelerin sanayi işbirliği olmadıkça akademi açısından yürütülmesinde çok zorluklar çıkmaktadır. Türkiye tarım - gıda konusunda uluslararası akademik kongrelerde pek yer almamakta, **araştırma projesi yürütücüleri yetersiz** kalmaktadır. Ülkemiz bu konuda yeterli akademik seviyede değildir, gıda alanında bilgi kirliliği mevcuttur. Belli bir akademik seviyeye ulaşmak ise **doğru bilgi ve sayısal verilere erişmekle** mümkün olacaktır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 SEKTÖR TOPLANTISI SONUÇ RAPORU



Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 projesinin ismindeki “vizyon” kavramını, **Stratejik Lokomotif Sektörler** arasında öne çıkan **Tarım, Gıda ve Hayvancılık** alanında bilhassa dikkate almak, ortak sorunların olduğu yerde çözümlerin nasıl üretildiği sorusuna verilecek cevaba odaklanmak büyük önem taşımaktadır. Türkiye teknolojiye geri olmakla birlikte, ekonomi alanındaki “paradigma değişikliği” ise üzerinde durulması gereken diğer bir hayati konudur.

Tarımsal üretim için salt toprağa ihtiyaç yoktur. Nicelikten ziyade **nitelikli tarım politikalarına** ihtiyaç vardır. İsrail örneğinde olduğu gibi; zengin topraklara sahip olmaktan ziyade **nitelikli “toprak işleme ve kullanma”** metodlarının gerekliliği öne çıkmaktadır. Ülkemiz, zeytin üretimi konusunda oldukça iyi olmasına rağmen uluslararası camiada Türkiye'nin adından söz eden yoktur. Bunun için **uluslararası ağlarda olmak** elzemdir. Bu anlamda önümüzdeki zihinsel eşik, insan kaynağı niteliğinin dönüşümü ile alakalıdır.

Tarım, gıda ve hayvancılık çalışmaları, ülke kalkınmasında önemli ve stratejik bir faktör olduğu için bilhassa **kırsal kalkınma ile yoksulluğun azaltılması** için kent - kır oranı arasındaki farkın azaltılması gerekmektedir. Sürdürülebilir kırsal kalkınma modeli olarak toplantıda sunulan Manisa ili Yuntdağı yöresinde gerçekleştirilen tarımsal, ağaçlandırma ve kırsal altyapı projeleri, il geneline, aile işletmelerine ve ülke ekonomisine büyük katkılarda bulunmuştur. Böylelikle **kırsal kesimin yaşam standartlarının yükseltilmesi** hedefine ulaşılmıştır.

Asya ve Afrika'daki büyümeye paralel modern şehirleşmenin güçlenmesi ile, peyzaj ve süs bitkileri alanında cari açığın azaltılmasını etkileyebilecek boyutta bir potansiyel mevcuttur. Bu alandaki yetersiz kurumsallaşmaya rağmen büyüme oranı yıllık %20 olarak kaydedilmektedir.

Bir ülkede sağlıklı bir üretim olabilmesi için tüketimin de o oranda olması gerekir. Ancak bu durum maalesef Türkiye'de istenen düzeyde gerçekleşmemektedir. Hatta tarım ve gıda ürünlerinin pazarlanmasına aracılık eden kurumlar, üreticiden daha fazla kazanç elde etmektedir. O yüzden, **tarımla ve hayvancılıkla uğraşan insanlara, özel kaynaklar sağlanması** gerekmektedir.

Bölgesel kalkınma projeleri ve potansiyel fırsatlar bağlamında; GAP, DAP, DOKAP gibi projelere Türkiye'nin tarım ambarı olan **Konya Ovası Projesi** de eklenmektedir. **Konya ili ve tarım konusu** beraber zikredilmekte, Bölge'de tarım arazilerinin yatırımcılara nasıl ulaştırılabileceği konusunda çalışmalar sürdürülmektedir. Konya'da su ihtiyacı düşük bitkilerin ekilmesi, organik tarıma daha fazla ağırlık verilmesi, dondurulmuş ürünlere yönelik çalışmalar ve stratejiler söz konusudur.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 SEKTÖR TOPLANTISI SONUÇ RAPORU



AB 2020 Ortak Tarım Politikası'ndaki 2 sütunlu yapıda "doğrudan destek" ve "ülkelerin kendi inisiyatifleri" kullanılarak çiftçilere ödeme sunulurken 3 meydan okuma söz konusudur: "ekonomik", "çevresel" ve "bölgesel" kalkınma ile ilgili bu konular hakkındaki çalışmalar da tekrar gözden geçirilmelidir. "**Ne yiyorsanız O'sunuz**" Alman atasözünden hareketle **%2-3 oranında pay ayrılan tarım sektörüne** daha fazla değer atfedilmelidir. Bu anlamda Türkiye tarım politikası ile **AB 2020 Ortak Tarım Politikası'nı uyumlu hale gelecek şekilde** değerlendirilmelidir. Aynı zamanda **vergilendirme, tarım ve sanayi arasındaki geçiş noktasındaki dışsallıklar da içselleştirilmelidir**. Tarım çok boyutlu ve stratejik bir alan olduğu için; çevresel faktörler, sanayi ve ekonomi boyutlarıyla da değerlendirilmek durumundadır. İnovasyon içselleştirilirken cihazlarla birlikte **sistemin de inovatif olması** gerekmektedir.

Öte yandan **verimli kalkınmacılık ve kârlılık ilkeleri** konusunda meseleye bütüncül yaklaşmanın önemine inanarak çiftçilerin haklarını korumaya yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Dünyadaki gıdaların %67'sinin küçük çiftçiler tarafından karşılanmasına rağmen stratejilerin %33 paya sahip konvansiyonel çiftçiler üzerinde belirleniyor olması noktasında yenilik ve düzenlemelerin yapılması gerektiği aşîkârdır. Bu anlamda çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla bağlantı kurmak ve çalışma yapmak anlamlı olacaktır.

Tarım sektöründe inovasyon ve insan kaynağının dönüşümü konusunda ciddi sıkıntılar mevcuttur ve bu konu sürdürülebilir büyüme ve üretim için de büyük önem taşımaktadır. Tarım politikalarına olan yaklaşım, Einstein'ın "İnsanların kafalarındaki yapıyı değiştirmek atomu parçalamaktan daha zordur" sözüyle ifade edilebilir. **Türkiye'nin var olan eski zihin yapısı ve uygulamasıyla hareket etmek, sürdürülebilir kalkınmada tarıma düşen rolü** azaltmak anlamına gelecektir. Tarım politikasında var olan diğer bir sorun ise arazi dağılımı ve yanlış kullanımıdır. Ayrıca tarım politikalarında proje üretimi konusunda uzmanların olmaması da ayrı bir sıkıntı teşkil etmektedir.

Tarım konusunda ciddi anlamda **veri eksikliği ve kurumsal yönetim ilke eksikliği** söz konusudur. İnovasyon ve insan kaynağının dönüşümü önemli olmakla birlikte birçok aktörü sisteme dahi etmek de çok önemlidir. Sivil toplumun, üniversite ve yükseköğretim kurumlarının yine var olan sisteme dâhil olmaları elzemdir. Aynı zamanda medya kanalıyla kamu spotlarının oluşturulması kamu diplomasisi açısından da önemlidir.

Tarım konusundaki "**tutuculuk**" üzerinde durulması gereken bir konudur. Örneğin İsrail, tarım politikasıyla **tüm dünyaya örnek** teşkil etmektedir. Filistin ve Ürdün'ün ise İsrail'e komşu olmalarına rağmen bu alanda herhangi inovatif girişimleri mevcut değildir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 SEKTÖR TOPLANTISI SONUÇ RAPORU



Tarım sektöründe inovasyon konusunda **ana sorunlar, sorunlar arası ilişkiler ve çözüm yolları** hakkında bir yol haritası oluşturulması gerekmektedir. Ana sorunların başında ise tarım arazilerinin durumu, **makine kullanımı, insan kaynağı ve örgütlenme problemleri** gelmektedir. Arazilerimiz dağınık durumdadır. **Fazla tüketilen tohum ve tarım ilaçları** da ülke ekonomisine zarar vermektedir. Türkiye tam bir makine çöplüğüne dönüşmüş, yanlış ve bilinçsizce makine kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu konuda köylü ile yapılabilecek faaliyetler konusunda çalışılması gerekmektedir. Ancak Türkiye’de, gıda tüketimi yerine fazla tüketilen petrol ve ulaşılmak istenen petrol kaynakları konuşulmaktadır.

Aynı zamanda toplumda yerleşik hukuk normları, mülkiyet hakları ve **körü körüne “zavallı köylü edebiyatı” yapan bir direnç** de söz konusudur. Edebiyatımızın, sinemamızın 80 yılında “zavallı köylü” teması işlenerek büyük toprak sahipleri rencide edilmiştir. Bu durumdan en çok zararı da yine köylüler görmüştür. Çiftçiler iç kesimlerde **tam kapasite yılda 55 gün** çalışabilmekte, kalan 310 günü ise verimsiz geçirmektedir. Dolayısıyla çiftçilere yönelik tüm yıla yayılan faaliyet alanları geliştirilmelidir. İlaveten rekabetçi kurumsal kapasite bağlamında temel hedef, dört kişilik asgari ücretle geçinen bir ailenin erişebileceği, yurtdışı pazarlara açılacak fiyatlarla üretim yapmak zorunluluğu söz konusudur.

Mazeretlere sığınmak yerine maliyet artırıcı faktörlerle mücadele edilmesi gerekmektedir. Bu konudaki çözüm önerileri olarak şu konular dikkate alınabilir:

1. Vefat tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde tapuların ölümlerden dirilere devredilmesi varislere kanuni bir yükümlülük haline getirilmeli, bir takım cezai müeyyideler konulmalıdır. Tarım arazilerinin tapularının yaklaşık dörtte üçü vefat etmiş kişilerin üzerine kayıtlıdır.
2. Arazi bölünmesi önlenmeli, varislerden **Çiftçi Kayıt Sistemi’ne** kayıtlı ve **mesleği çiftçi olana öncelik** tanınmalı ve diğer hisseleri alması için avantajlı kredi veya taksitle ödeme hakkı tanınmalıdır.
3. Komşu parseli satın alıp tevhit (**parsel bütünlemesi**) yapmak teşvik edilmeli, vergi avantajı ile özel ve uygun kredi sağlanmalıdır.
4. Asıl mesleği çiftçi olmayan ve Çiftçi Kayıt Sistemi’ne kaydı bulunmayan tarım arazisi sahiplerine ek vergiler koymak suretiyle **araziyi satması teşvik** edilmelidir.
5. Bölgesel coğrafi, iklim ve verim durumlarına göre **minimum verimli büyüklük** tespit edilmeli, o hedefe ulaşana değin ölçek büyütme desteklemeleri devam etmelidir.
6. Ülkemizde tarımsal örgütlenmeler - istisnalar hariç - hep bir hak arama vasıtası olarak görüldüğünden siyasallaşmış, üretime ve verimliliğe katkısı az olmuştur. Bu kurumlar **Üretim, verimlilik** konularına yoğunlaşmalıdır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 SEKTÖR TOPLANTISI SONUÇ RAPORU



7. Çiftçi örgütlenmeleri; **üretim teknikleri, çiftçi eğitimi**, tedarik, pazarlama, makineleşme, ölçek büyütme gibi sorunlara odaklanmalıdır.
8. Zaten küçük ölçekli ve hayatını zor idame ettiren işletmeler, örgütlerin aidatını dahi ödeyemediğinden **yönetime etkin katılmamış** ve bu örgütler nüfuz sahibi kimselerin farklı amaçlarına hizmet eder hale gelmiştir (Şehir merkezlerinde kiraladıkları veya satın aldıkları tesislerde oluşan birçok lüzumsuz giderlerle hizmet üretmedikleri gibi işletmelerin sırtına yük haline gelmişlerdir. İyi planlanmayan verimsiz bir takım ticari faaliyetlerle zarar eder konuma düşerek, soruşturmalara ve davalara konu haline gelmişlerdir).
9. Tarımsal örgütlerin mevcut yapıları **ön yargısız ve tüm tepkiler göze alınarak** irdelenmelidir
10. Tarımsal işler 12 ay ve 365 güne eşit dağılmadığından ve zamana bağlı olduğundan bölgeler arası **iş gücü hareketlerini düzenleyen özel bir çalışmaya** ve bu çalışmaya bağlı bir takım düzenlemelere ihtiyaç vardır.
11. Küçük işletmelerde boş zamanlarda yapılacak bir takım işlerle **köy kahvelerinde geçen atıl zamanlar** minimize edilmelidir (bitkisel üretimle uyumlu hayvancılık, el sanatları, yöresel ürünler, evde yapılabilecek parça başı işler).
12. İşletme büyüklükleri artırılmalı, buna uyumlu makine için destekleme yapılmalıdır.
13. Ortak makine ve iş gücü kullanımında, birbirine sınır arazileri olan işletmelerin ortaklığını mümkün kılacak uygulanabilir ve **basit bir işletme modeli** üzerinde çalışılmalı ve bir takım **muafiyetler ve teşviklerle** desteklenmelidir (mikro kooperatifçilik).
14. Son derece önemli ve doğru olan **havza bazlı tarım** politikasına uygun yem- süt-fabrika mesafesi 150 - 200 km içinde çözülebilirse maliyetler minimize olabilir, **yerel markalar ve ürünler** oluşabilir.

31 Ekim 2013, İstanbul